

Quatre pins

A la comarca de Bages, a diferència de la del Vallès, no hi ha quatre pins sinó uns quants més. Però sí que són quatre les espècies de pins que creixen espontàniament als boscos del Bages: el pi blanc, el pi pinyer, la pinassa i el pi roig. Essent com són arbres primordials al bosc i protagonistes del paisatge, bé val la pena fixar-s'hi i aprendre a diferenciar-los amb certesa.

El pi blanc té el tronc no sempre ben dret, amb l'escorça grisenca. Als primers anys la capçada és cònica, però amb el temps es torna ovada, irregular o desmanegada. Aquesta capçada és esclarissada; poc o molt, alguna cosa es veu a través del brancatge. Les fulles s'agrupen de dues en dues, són primes amb només 1 mm d'amplada per 12 cm de longitud màxima, i flonges al tacte. Sobretot si les darreres temporades han estat dolentes, el verd de les fulles sol ser pàl·lid o esgrogueït. Les fulles es disposen en angle tancat a la branca, de manera que la imatge de la capçada queda composada per pinzells estrets. El pi blanc és l'espècie de pi més precoç, als quinze anys ja pot tenir les primeres pinyes fèrtils. A més, n'és un gran productor i també de cons masculins que a l'abril deixen anar autèntics núvols de pol·len. Les pinyes neixen d'un peduncle corbat i tarden dos anys a formar-se. A l'acabar la maduració són còniques, d'uns 10 cm de llarg, i amb més temps s'arrodoneixen. A diferència d'altres pins, la majoria de pinyes de pi blanc no cauen. Algunes pinyes s'obren i alliberen els petits pinyons equipats d'una ala per ser transportats pel vent, però moltes més es mantenen a la branca tancades. En cas d'incendi, el foc farà obrir les esquames de les pinyes i hi haurà una sembra de pinyons de pi blanc sobre les cendres. D'aquesta manera el pi blanc reconquereix els terrenys cremats amb nous plançons, sovint aconseguint poblacions densíssimes.

El pi blanc és el pi per excel·lència de la terra baixa, el pi sofert capaç de prosperar damunt de sòls pobres o de terres assolellades i eixutes. És també l'espècie de pi més abundosa al Bages, més encara després dels incendis del 1986 i del 1994 i a la meitat sud.

El nom científic del pi blanc, *Pinus halepensis*, significa el pi d'Alep, la ciutat mil·lenària de Síria que va veure néixer la civilització, que ha estat habitada des de temps immemorials i que enguany ha estat reduïda a irracional camp de batalla, salvatgia i destrucció.

El pi pinyer, el pi productor dels pinyons més grans i comestibles, té una escorça gruixuda constituïda per plaques allargades, de color rogenc llevat de si es manté una làmina molt envellida a l'exterior. La capçada és d'un verd intens, esfèrica fins que amb els anys s'aplana quan les branques conserven només les fulles del capdamunt. Les fulles o agulles són grans i rígides, d'uns 2 mm d'amplada per 20 cm de longitud. S'agrupen en feixos o pinzells llargs, amb una forma corbada a la base que recorda les pues d'una forca. Les seves grans pinyes rodones tarden tres anys a madurar, alliberen els pinyons i cauen obertes i buides.

El pi pinyer creix bé a tota la comarca, però no té tanta capacitat de dispersió com el pi blanc. Als terrenys arenosos o granítics, dels quals no n'hi ha al Bages, el pinyer sol desplaçar al pi blanc. Es creu que el pi pinyer va arribar a Catalunya amb la colonització romana.

La pinassa, o pi carrasser o gargalla, sol fer un tronc ben dret, molt alt als millors exemplars, que sosté una capçada amplemènt cònica o oval, ordenada en pisos. L'escorça és gris i gruixuda. La mida i el color de les fulles de la pinassa són a mig camí entre les blanques i clares del pi blanc i les gruixudes i fosques del pinyer. Les fulles s'insereixen en angle força obert, per tant els pinzells de fulles són amples. El branquilló del centre del pinzell de fulles és gruixut i de color bru brillant. Les pinyes s'assemblen a les de

pi blanc però tenen el peduncle recte, comencen còniques i acaben esfèriques, d'entre 4 i 8 cm. Tarden dos anys a madurar, s'obren i cauen al terra del bosc, si abans no les havia fet caure ja un esquirol.

A l'estiu, quan arriben els focs, la pinassa no té pinyes tancades amb pinyons fèrtils a dins. Per això després d'un incendi no hi ha regeneració de pinasses. La pinassa afronta el foc amb la mateixa estratègia que les sequoies: intenta enlairar la capçada per damunt dels altres estrats del bosc per mitjà de troncs alts i drets protegits amb escorça molt gruixuda. Si el foc arriba a la fase oportuna de la successió de vegetació i la cosa surt bé, l'estrat baix del bosc cremarà, mentre que els troncs de les velles pinasses només s'ennegriran de la base i les seves capçades quedaran indemnes a les altures. A més, amb el resultat del terra del bosc net de competidors, se li obre l'oportunitat pel creixement de plançons que formaran una nova generació de pinasses. A la comarca de Bages, la pinassa es troba preferentment a les obagues, a la meitat nord i a les àrees de major altitud. Havia estat molt abundosa a la serra de Castelltallat i a Les Vilaredes fins al 1994, afavorida per la gestió forestal, i ho és actualment al Solsonès.

El pi roig o rojalet té un tronc dret i esvelt que a vegades neix en tres branques i sovint creix esprimatxat a les obagues. El nom li ve del color rogenc de l'escorça, sobretot als troncs joves i a les branques. La capçada és cònica amb vèrtex definit i estructurada per nivells de branques. Les fulles són d'un verd blavís, curtes de 5 cm, en pinzells ben delimitats, estrets i rectangulars. Les pinyes són petites i rodones i, com les de la pinassa i del pi pinyer, també cauen obertes i buides.

El pi roig, de vocació muntanyenca i molt abundós al nord de Berga, és rar al Bages. Se'n troben exemplars disseminats aquí i allà i rodals en llocs propers a Manresa com la colònia Jorba, al municipi de Calders.

I fins aquí les pistes per parar-se a examinar els pins del Bages i determinar-ne l'espècie. Un cop superada aquesta barrera inicial, hom s'adona que a la pràctica les coses funcionen diferent. Els naturalistes avesats no identifiquen una espècie comuna per cap detall en particular, sinó pel conjunt de tots ells. Un boletaire no s'equivoca mai quan posa al cistell un bolet d'alguna de les espècies que busca d'entre els milers que n'hi ha. Un ornitòleg coneix els ocells per detalls de la silueta, de com es mou o vola, o pel cant, tots ells difícils d'explicar. No ens cal mirar una persona ben coneguda per saber qui és; n'hi ha prou amb que passi d'esquitllada. El bon botànic primer us dirà sense error de quina espècie de pi es tracta, després ja intentarà justificar perquè. D'aquest fenomen n'hauríem de dir reconeixement de patrons. Un expert en una matèria és qui en reconeix els patrons.

Amb els pins, passa el mateix. Cal observar els pins una primera vegada amb insistència, amb tots els seus detalls i variabilitat, millor allà on les espècies estiguin barrejades per comparar-les, fins a imbuir-nos del patró de cadascuna d'elles. Ben aviat esdevindrem experts capaços de destriar, al primer cop d'ull, els quatre pins d'un bosc espès.

Text i fotos: JORDI BADIA

Fotos pàgina anterior: d'esquerra a dreta i de dalt a baix, pi blanc, pi pinyer, pinassa i pi roig, amb les corresponents pinyes.